

Assumpte: Consulta sobre l'avaluació ambiental estratègica del Pla territorial sectorial de les energies renovables (PLATER) (exp. OAA20230034)

I. DIAGNOSI

1. Concepte

El Govern de la Generalitat de Catalunya ha decidit elaborar i aprovar un Pla territorial sectorial per a la implantació de les energies renovables a Catalunya. Aquest PLATER ha de ser un instrument que serveixi per a **l'orientació dels promotors** de projectes renovables cap a zones compatibles amb els criteris ambientals, paisatgístics, urbanístics, etc., i permeti el desplegament de les energies renovables dins del marc europeu que permet que el estats membres **defineixin les zones necessàries** per a la instal·lació de les centrals de producció d'energia a partir de fonts renovables que permetin assolir els seus objectius energètics.

2. Previsions, planificació i objectius de desenvolupament de les renovables a Catalunya

El PLATER estableix complir amb la transició energètica d'acord amb els Objectius de Desenvolupament Sostenible mundials, europeus, estatals i catalans, amb els horitzons 2030 i 2050. D'acord amb les previsions del PROENCAT, a Catalunya, en set anys la potència eòlica s'hauria de multiplicar per cinc (passar de 1.271 MW a 6.850 MW), i la fotovoltaica, per 17 (de 282 MW a 21.749 MW), mentre que, per assolir l'objectiu d'assoliment del 100% del pes de les energies renovables en la producció bruta d'energia elèctrica l'any 2050, caldrà una multiplicació de la potència instal·lada renovable per 18, arribant gairebé als 62.000 MW.

Amb aquest objectiu, s'estableix com a fonts principals el desenvolupament de **l'eòlica** (per la que aposta per un 44% de producció) i la **fotovoltaica** (56%). Calcula l'ocupació del 2,5% del

territori (800 km²), calculant 2,1 MW / ha en eòlica (directa + servituds) i 1,618 MW / ha en fotovoltaica (sense preveure usos compatibles: pastura, agrovoltaica...). D'acord amb això, el PLATER opta per la **zonificació** del territori en vegueries i comarques, i preveu la necessitat d'identificació de les **zones de desenvolupament**, d'acord amb dues categories d'impacte: propícies (impacte baix) i disponibles (impacte baix o impacte moderat).

Donat que el recurs eòlic és més escàs i territorialitzable, estableix primer la planificació de la **instal·lació d'aerogeneradors** (44% de l'energia) a les zones aptes. A dia d'avui, segons dades del visor ambiental de les energies renovables, a Catalunya encara no hi ha cap projecte autoritzat, tot i que alguns ja han superat la fase d'avaluació de la suficiència en la documentació (fase en la que la majoria dels projectes s'encallen perquè aporten molta documentació tècnica, però poca en relació a les afectacions urbanístiques i la integració en el paisatge i medi ambient). Per la selecció d'aquestes, es tindran en compte **criteris** d'afectació a la natura, a l'agricultura, al paisatge i al patrimoni. També, per **evitar saturació** de territoris i minimitzar l'efecte acumulatiu, es consideraran altres aspectes com la concentració, la superfície màxima per instal·lació i la distància entre elles.

Pel que fa al recurs per produir la **fotovoltaica** (56%), la radiació solar incident -tant la directa com la difosa- a llarg i ample de Catalunya ofereix unes magnituds són molt similars (d'acord amb el Global Solar Atlas), per tant pràcticament tot el territori és apte (llevat zones de muntanya, amb pendent superior al 20%). Aquesta uniformitat del potencial i la corresponent flexibilitat en la seva implantació, porta a optar que la seva planificació es faci després de l'eòlica. A banda de la disponibilitat del recurs (radiació solar), caldrà afegir-hi criteris de **proximitat** als nuclis de consum i el **d'equilibri territorial**.

Finalment, vindrà pal planificació dels "passadissos", **línies d'alta tensió** per interconnectar les instal·lacions i distribuir l'energia.

3. PLATER i participació ciutadana

Un dels 12 principis vertebradors del PROENCAT (número 5) és “apoderar la ciutadania i impulsar la transformació social” i un dels principals resultats que es persegueix és situar als ciutadans com a “principals protagonistes” de la transició energètica a Catalunya. A més, entre els sis principis rectors del PLATER, sota el títol de “Participació local”, s’afirma la necessitat de “comptar amb la participació de les administracions locals en tots aquests aspectes que afectin el seu territori així com també del conjunt de la ciutadania” (p.13). I, concretament, en els mateixos objectius d’aquesta consulta prèvia d’Avaluació Ambiental Estratègica, es destaca la voluntat de “**Garantir la participació de la ciutadania** en la definició del model energètic”.

A nivell estructural, la voluntat d’establir un “ampli mecanisme participatiu del territori en la presa de decisions mitjançant l’habilitació de canals de participació del teixit econòmic i social i de la ciutadania” (p.8) queda traduït a dos figures: **la Taula de Diàleg Social de les Energies Renovables (TDSR)** i la participació de les Administracions Locals (especialment, a través de les Oficines Comarcals de Transició Energètica –OCTE).

Aparentment, la TDSR (d’àmbit autonòmic) contribuirà a l’elaboració del PLATER en la quarta etapa de la fase A –zonificació i definició de les quotes comarcals-, és a dir, a definir el mapa que permetrà obtenir el repartiment de la potència eòlica i fotovoltaica per vegueries i comarques. Un plantejament que genera diversos interrogants;

En relació a la mateixa figura de la **TDSR**:

- Segons el Decret Llei 24/2021, de 26 d’octubre, d’acceleració del desplegament de les energies renovables distribuïdes i participades, la Taula va ser creada amb la finalitat “**d’estudiar i identificar propostes de mesures de compensació pública** entre els territoris rurals i les zones urbanes” i “com un instrument per a la consecució del **consens social**”.
- La TDSR ha estat activa des de març fins a novembre de 2022 participant d’una **consulta pública per a la redacció de la futura Llei de Transició Energètica**. Contravenint, així, tant la forma com el fons pel qual va ser creada.

- D'altra banda, la TDSR, en aquests mesos de funcionament, ha rebut crítiques des de diversos entitats i col·lectius participants (tal com mostra el manifest presentat el juny de 2022¹). Es detecten **mancances** en relació al tipus d'informació aportada, al temps disponible per a participar (poc temps per explicar les esmenes i gens per a dialogar), etc. El que posa en dubte que pugui esdevenir un mecanisme de participació real.
- A més, la TDSR es troba actualment **inactiva** i no s'ha informat als seus membres d'aquestes noves funcions (definir quotes comarcals). I sobre les tasques inicialment atorgades a la Taula ni se'n parla; en el document del PLATER no s'estableix cap previsió respecte les mesures de retorn de beneficis i compensació al territori ni com es decidiran.
- En relació al **procediment de definició** d'aquestes quotes, es dedueix del PLATER que la definició d'aquestes quotes es farà en funció de les zones disponibles per a les EERR que s'hagin establert i les necessitats de producció elèctrica que ja ha estimat el PROENCAT per a cada comarca i per al conjunt de Catalunya. Es preveuen possibles efectes acumulatius i especulatius deguts a la distribució desigual de la producció i fórmules d'evitar-ho. Però, **no es preveuen els possibles conflictes socials i interterritorials que poden aparèixer ni com tractar-los**. Ni es dóna la possibilitat que siguin els propis territoris que es posin d'acord sobre quina seria la millor manera de repartir-ho. Ni tant sols s'estableix una metodologia per tractar-ho en el sí de la TDSR.

Pel que fa a la participació local, es parla de **buscar consensos** en dos moments específics; 1) en la primera etapa de la Fase A. És a dir, en la fixació dels criteris inicials a tenir en compte en la ubicació de les instal·lacions en el territori. I 2) en la segona i tercera etapa quan calgui ajustar el mapa de zones disponibles si amb els criteris inicials adoptats no s'arriba a la producció renovables prevista pel PROENCAT (p.33). Una recerca de consensos amb els "agents territorials" que no s'explica com s'aconseguirà.

¹ <https://www.coamb.cat/actualitat-coamb/denunciem-la-falta-de-dialeg-social-en-la-regulacio-de-les-renovables-a-catalunya-indefensio-dels-ciudadans-i-desproteccio-del-patrimoni-agrari-i-natural/>

Es sobreentén que són les **Oficines Comarcals de Transició Energètica** les responsables de fer possible aquesta participació en el PLATER, però, no es prescriu l'obligatorietat d'obrir canals de participació específics ni, en tot cas, es proposa com s'haurien de vehicular a nivell pràctic. En aquest sentit, l'únic que fa el PLATER és reconèixer una estructura –l'Oficina- que es presenta infradotada i sense pretensió d'empoderar realment als agents territorials i la ciutadania. Una estructura que només compta amb una persona tècnica, que no té suficient capacitat logística ni expertesa per promoure i dinamitzar espais de participació.

D'altra banda, a hores d'ara, aquesta Oficina només té el deure, en relació a l'elaboració del PLATER, de **facilitar les tasques d'informació** i consulta pública del tràmit d'AAE que estableix l'ICAEN. I les al·legacions que es presenten en cada territori ni tan sols passen pels consells comarcals sinó que es **tramiten directament** a través del portal web de la Generalitat. Per tant, s'entén que el suposat criteri comarcal que havien de recollir i integrar les Oficines Tècniques a través de processos de diàleg, queda reduït a les al·legacions individualitzades que puguin enviar els ciutadans, entitats i administracions locals en el tràmit habitual d'AAE.

Tot plegat, genera incertesa sobre si realment serà possible i es vol un **cert protagonisme ciutadà i/o comarcal** en la implantació de les EERR. De fet, també es pot arribar a dubtar de la voluntat d'impulsar aquesta participació, quan es formula una pregunta amb resposta binària entre els enunciats de la consulta: "Cal comptar amb mecanismes participatius del territori en la presa de decisions mitjançant l'habilitació de canals de participació del teixit econòmic i social i de la ciutadania?". És a dir, es preveu l'encaix d'una resposta negativa, que descartaria d'arrel qualsevol mecanisme participatiu.

4. PLATER i criteri comarcal

El PLATER estableix en el seu annex 1 els criteris de valoració que permetran classificar les zones disponibles per a les energies renovables en funció del seu impacte global. Uns criteris d'integració al territori

d'acord amb els **quatre aspectes establerts**: disponibilitat de recurs, natura i paisatge, sòl agrícola i patrimoni cultural. En aquest sentit, es té en compte la viabilitat tècnica de la instal·lació (disponibilitat suficient de recurs energètic i que es compleixin els requeriments tecnològics necessaris) i el compliment de la normativa sectorial vigent (es descarten aquells llocs que són incompatibles la legislació ambiental, d'urbanisme, de patrimoni cultural, d'agricultura i de paisatge). I, alhora, es donen diverses orientacions tècniques treballades des dels diferents departaments de la Generalitat implicats.

Revisant aquests criteris, es constata que només es tenen en compte criteris tècnics i/o tecnològics i que no hi ha cap criteri que consideri la **capacitat d'acollida del territori des del punt de vista psico-social** ni que reculli l'expertesa local o la saviesa popular. Per exemple, que tingui en compte els aspectes emocionals, simbòlics, de percepció de la realitat, de comportament social, de dinàmiques col·lectives, d'assimilació del canvi, els usos socials, històrics i/o turístics de l'espai, etc.

D'altra banda, tampoc es tenen en compte els **límits en la capacitat d'acollida** de les energies renovables **des del punt de vista territorial**. Es diu que "el PLATER ha de poder encaixar aquests objectius [energètics] amb els altres usos del territori. [Que] Cal compatibilitzar la sobirania energètica renovable amb el desenvolupament econòmic, social i mediambiental en els territoris afectats" (p.22). Però no es contempla que la implantació de renovables es defineixi en funció de la resta de necessitats territorials. És a dir, no hi ha cap criteri que posi en relació l'objectiu energètic amb la resta de dinàmiques ja presents en el territori. Ni amb les noves dinàmiques que la presència d'aquestes tecnologies pot causar.

Igualment, es preveu evitar els efectes acumulatiu de les instal·lacions, establint la superfície màxima d'una unitat d'implantació en el territori ("pastilles"), les distàncies entre actuacions, el màxim de solapament de diferents parts d'una actuació, etc., però, aquests valors no s'expliciten perquè puguin ser valorats en el procés de consulta prèvia del PLATER.

Es parla que s'afavoriran els usos múltiples de les zones disponibles com ara l'agrovoltaica (p.25), però, no s'explica com es farà ni en base a quins **criteris**. I el mateix succeeix en relació al model d'ocupació del sòl. Es diu que cal "prioritzar els espais transformats o degradats i els espais contigus a infraestructures, àrees industrials, instal·lacions agrícoles o ramaderes" (p.38), però, no s'estableix cap mecanisme específic que assegurí aquesta prioritització.

En base a tot això, es formulen les següents

II. PETICIONS

1 **Que es desenvolupin i/o concretin els següents propòsits que el PLATER planteja:**

- Com s'aconseguiran els consensos amb els agents territorials i la ciutadania a l'hora d'establir les zones disponibles? Amb quins mecanismes, processos i marc decisorí? Com es preveu reformular els criteris fixats si després es necessita més reserva de sòl (Fase A, 2ª etapa)?
- Com es decidiran les quotes comarcals? En base a fulls de càlcul sobre MW? En base a una negociació entre territoris? Com es repartirà la producció que l'àrea metropolitana de Barcelona no pot assumir? Quins són els criteris de reequilibri territorial que s'anomenen (p.34)?
- Com s'aconseguirà que es prioritzin les zones antropitzades en la instal·lació de renovables?
- Com es preveu afavorir l'agrovoltaica i en base a quins criteris?

2 **Que es faci una aposta real per democratitzar les decisions entorn a la implantació de les energies renovables:**

- Cal que els agents del territori puguin decidir les localitzacions renovables concretes a nivell de comarca, vegueria o unitat de paisatge i puguin decidir certes especificitats a escala de projecte (dimensions, integració paisatgística, gestió i finançament de les instal·lacions...). I no només validar els criteris tècnics inicialment

fixats per fer la zonificació territorial. Per tant, cal que s'ampliï l'abast de la participació actualment prevista.

- Cal que la participació busqui l'empoderament i la coresponsabilització de la ciutadania en la transició energètica i per això, no és suficient que la seva implicació es doni únicament i de forma puntual a través dels tràmits administratius formals com les consultes públiques de l'AAE del PLATER. Calen fórmules de governança locals/comarcals que puguin anar treballant aquesta zonificació al llarg de tot el procés d'elaboració del PLATER.
- Cal que es destinin els mitjans necessaris (recursos econòmics, coneixement, personal, etc.) perquè la participació ciutadana sigui una realitat i no quedi en una mera declaració d'intencions. Per això, es demana que el PLATER estableixi una partida pressupostaria permanent destinada a activitats de diàleg, mediació i participació en la presa de decisions vinculades a la implantació de renovables.
- Cal que es promoguin processos consensuals en el sí de l'estructura de governança actualment establerta. És a dir, que, entre les funcions de la TDSR i de les OCTE, es faci explícit el deure de promoure el diàleg entre les parts i l'assoliment d'acords, a través de formats participatius i temporitzacions adequades.
- Cal recolzar mecanismes de governança plurals i inclusivament que puguin sorgir de manera endògena en el territori i que siguin capaços de sostenir i articular el debat i la presa de decisions sobre la implantació de renovables. Engrescar expressament l'aparició d'aquest tipus d'iniciatives i obrir canals de comunicació i col·laboració entre l'ICAEN i aquests espais de deliberació i governança locals.

3 Que es referenciïn i es facin públics tots els estudis que justifiquen els propòsits i objectius del PLATER i els criteris de zonificació fixats:

- Cal fer públics els estudis de potencial de l'energia eòlica terrestre i de l'energia solar fotovoltaica a teulades i a terra, i les previsions de consum i producció renovable per comarques fets en el sí del PROENCAT.
- Cal publicar l'estudi sobre el futur sistema elèctric de Catalunya l'any 2050 amb participació del 100% de les energies renovables, licitat a l'empresa Deloitte Consulting, SL, que servirà per fer un estudi de les xarxes de distribució d'energia elèctrica de mitjana i baixa tensió.

- Cal garantir la transparència dels estudis i tasques tècniques que es facin o s'encarreguin des de les OCTE en relació a la zonificació territorial de les renovables i posar aquesta informació a disposició de la ciutadania perquè pugui ser coneguda i, si s'escau, esmenada.

4 Que s'incorporin, entre els criteris d'integració de les energies renovables, criteris de caire socioeconòmic i territorial en un rang d'importància igual a la resta de criteris actualment considerats:

- Cal considerar l'impacte que pot tenir la instal·lació de renovables en la dinàmica socioeconòmica de cada territori i en les seves estratègies de desenvolupament, a l'hora de decidir la idoneïtat de localització en uns espais o altres. No com una mera recomanació a nivell municipal, sinó com una consideració clau en l'èxit o fracàs de la implantació renovable.
- Cal considerar l'impacte que pot tenir la instal·lació de renovables en les persones, la seva percepció i el seu estil de vida. Caldria conèixer el nivell de receptivitat i acceptació social de les zones potencialment disponibles i prioritzar aquelles localitzacions renovables – identificades actualment o no- que puguin ser proposades directament des del territori.
- Cal fer la selecció de zones disponibles tenint en compte la voluntat de promoure un model energètic descentralitzat (criteris de proximitat a zones de consum, prioritzant espais mosaic amb superfícies més petites...).
- Cal decidir la configuració del mapa d'EERR tenint en compte les línies elèctriques que caldran, com es faran i per on passaran, minimitzant al màxim la necessitat d'augmentar les línies de connexió a la xarxa elèctrica actuals.
- Cal estudiar i tenir en compte els possibles efectes no desitjats i certs riscos que pot comportar en les zones disponibles la implantació de les EERR. Per exemple, en relació a l'abandonament de l'agricultura, en relació a l'aprofitament d'altres recursos energètic propis (com la biomassa), en relació a les dinàmiques demogràfiques, especulatives, de canvis d'usos del sòl, etc.

5 Que en la definició del PLATER i en l'impuls de les energies renovables augmenti el protagonisme de les comarques i/o

vegueries i s'expliciti la idoneïtat que siguin els territoris, amb les seves singularitats, els que estableixin la seva pròpia zonificació:

- Cal introduir una visió més integrada del territori (com un tot que cal tractar globalment) i proposar una transició energètica específica a cada realitat local. Cal ubicar el debat sobre la localització renovable en un debat territorial major i que es garanteixi una coherència entre objectius territorials diferents.
- Cal complementar i/o adaptar els criteris d'implantació inicials fixats en el PLATER amb altres criteris que sorgeixin de cada un dels àmbits supramunicipals d'actuació (comarca, vegueria i/o unitat de paisatge).

6 Que en l'assoliment dels objectius de producció renovable de cada territori es reservi un percentatge a les comunitats energètiques:

- Cal que les comunitats energètiques impulsades pels agents locals (municipals, comarcals i/o veguerials, públics o privats) juguin un paper rellevant en la producció energètica neta del seu territori.
- Cal blindar que un percentatge, en cap cas inferior al 5%, del volum de producció de l'àmbit d'actuació, sigui generat per les comunitats locals.
- Cal establir mecanismes de suport, especialment financer i de gestió, per a la creació i desenvolupament d'aquestes comunitats energètiques.

Vilafranca del Penedès, 2 de juny de 2023